

بررسی تأثیر دانشگاه آزاد اسلامی بر توسعه ی اقتصادی زندگی زنان از دیدگاه زنان شهر کازرون^۱

فرنگیس درویشی^{۲*}، فرهاد خرمایی^۳ و سهیلا ضیایی^۴

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی پیامدهای تاسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زندگی زنان شهر کازرون بوده است. برای دستیابی به هدف های پژوهش پرسش هایی مطرح شد که نگرش زنان شهر کازرون را نسبت به این پیامدها مورد ارزیابی قرار می داد و رابطه ی بین عوامل دموگرافیک و حیطة ی مورد بحث و همچنین تفاوت بین اقشار گوناگون زنان شهر کازرون و نیز نقش بیش تر دانشگاه آزاد اسلامی بر این حیطة مورد مطالعه قرار گرفته است.

آزمودنی های پژوهش را تعداد ۱۶۷۷ نفر از زنان و دختران با سواد ۱۵ سال به بالای شاغل (با مشاغل دولتی و آزاد)، خانه دار، دانش آموزان و دانشجویان با وضعیت تأهل، مجرد، متأهل، نامزد و بیوه ی شهر کازرون تشکیل می دهند. این افراد به روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی انتخاب شده اند. این پژوهش از نوع توصیفی _ پیمایشی است و ابزار پژوهش، پرسشنامه ی نگرش سنجی است که نگرش آزمودنی ها را در مورد پیامدهای اقتصادی تاسیس دانشگاه آزاد اسلامی در ابعاد گوناگون بررسی کرده است. بمنظور تعیین اعتبار این ابزار از روایی محتوایی استفاده شد و در تعیین پایایی زیر مقیاس ها و کل پرسشنامه از آلفای کراباخ استفاده شده است. نتایج نشان داد که این ابزار از اعتبار و پایایی برخوردار است. داده های پژوهش نیز با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل شد.

نتایج بررسی پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی نشان داد که از نظر زنان شهر کازرون این دانشگاه در افزایش درخواست زنان برای مشارکت در اداره ی امور، در افزایش تنوع شغلی، در ایجاد

^۱ - این پژوهش با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون انجام گرفته است.

^۲ - استادیار گروه باستان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون.

^۳ - استادیار گروه روان شناسی بالینی دانشکده ی علوم تربیتی دانشگاه شیراز.

^۴ - عضو هیئت علمی گروه مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون.

*- نویسنده ی مسئول مقاله farandarvishi@gmail.com

شغل و کمک به اقتصاد خانواده و معیشت زنان، در دستیابی به بازار اشتغال، در کارایی و کسب درآمد زنان و دختران نقشی مثبت داشته است.

واژه های کلیدی: نگرش زنان، شهر کازرون، پیامدها، دانشگاه آزاد اسلامی، توسعه ی اقتصادی

پیشگفتار

یکی از موضوع های اساسی در برنامه ریزی های خرد و کلان اقتصادی کشور ها توجه به نیروی انسانی است. نیروی انسانی هر کشور از ابزار لازم و ضروری برای توسعه ی اقتصادی بشمارمی رود و بدون داشتن نیروی انسانی کارآمد و متخصص، دستیابی به توسعه امری نا ممکن است (سفیری، ۱۳۷۷ ص ۷). از این رو، برای رسیدن به توسعه ی اقتصادی نیاز به توسعه ی علمی با قابل دسترس کردن مراکز آموزشی بویژه آموزش عالی است. نقش آموزش عالی به عنوان یکی از شاخص های مهم برای توسعه ی جوامع بشری و همچنین دستیابی به خواسته های اقتصادی افراد بر هیچ کس پوشیده نیست. در این رابطه، سهم زنان در آموزش عالی نباید فراموش شود زیرا توانمند سازی زنان، توانمندسازی کل جامعه است (حسن زاده، ۱۳۸۵ ص ۵۳، ۴۸). در دوره ی پیش از انقلاب، در پی تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳، شاهد حضور اندک زنان در مراکز آموزش عالی کشور بوده ایم. به گونه ای که در سال ۴۹-۱۳۴۸، یعنی در حدود ۳۵ سال پس از تأسیس دانشگاه تهران، تعداد کل دانشجویان کشور ۶۷۲۶۸ نفر بود که تنها حدود ۲۵ درصد آن را زنان تشکیل داده بودند. میزان درصد زنان دارای تحصیلات عالی نسبت به کل جمعیت دارای تحصیلات عالی از ۳۳ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۳۵/۸ درصد در سال ۱۳۷۹ افزایش یافته است و برآورد می شود در سال ۱۳۸۳ به نزدیک ۳۸/۴ درصد ارتقاء یابد. با توجه به این که در سال های اخیر سهم پذیرفته شدگان دختر در دانشگاهها به سرعت افزایش یافته و در سال ۱۳۸۱ به حدود ۵۲/۹ درصد ارتقاء یافته است، لذا انتظار می رود سهم زنان دارای تحصیلات عالی از کل جمعیت دارای آموزش عالی در سال های آتی نیز افزایش یافته و در پایان برنامه چهارم توسعه به حدود ۴۲/۸ درصد برسد (احمدی و عالیشوندی، ۱۳۸۷ ص ۷). در گفتگویی که با ترقی (نوربخش، ۱۳۸۷ ص ۷۴-۷۳) صورت گرفت، یادآور شد که رشد تعداد زنان در مقاطع گوناگون دانشگاهی به لحاظ آماری سال هاست که در کشور ما محسوس است. تا مقطع متوسطه دقیقاً تعداد دانش آموزان از نظر جنسی ۴۹ درصد زن و ۵۱ درصد مرد است. به محض این که آن ها وارد مقطع دانشگاه می شوند، این نسبت تغییر جدی می کند و به مرور از حدود ۱۰ سال پیش تا امروز این تناسب تغییر کرده است و زنان از ۵۰ به ۶۳ درصد افزایش یافته اند.

در واقع انجام تحصیلات عالی سبب بروز تحولات اقتصادی و فقر زدایی می گردد زیرا باعث می شود که افراد تحصیل کرده به عنوان عنصری مؤثر و مفید برای حضور در مشاغل گوناگون معرفی شوند.

از این رو زنان تحصیل کرده نیز می توانند نقشی مؤثر و سازنده در راستای پیشبرد هدف های توسعه و سازندگی به عهده گیرند و به جرات می توان گفت بدون مشارکت زنان تحصیل کرده در توسعه و حضور فعال آنان در تمامی زمینه ها، رشد و پیشرفت سریع در ابعاد گوناگون جامعه امکان پذیر نیست. بکار گیری بیش تر زنان تحصیل کرده در فعالیت های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سایر زمینه های مربوط به مجموع نظام اقتصادی و برنامه ریزی کشور و یافتن راه حل هایی برای مبارزه با فقر و رسیدن به رفاه نسبی و توزیع عادلانه ی در آمد سرانه ضرورت دارد (توسلی، ۱۳۷۵ ص ۲۱۶). امروزه مشارکت زنان در اداره ی امور اقتصادی فراتر از تأمین نیروی کار ارزان بها یا کم بودن دست مزد، مورد توجه کارشناسان توسعه ی اقتصادی قرار گرفته است. در جوامع پیشرفته ی صنعتی و کشورهای نوظاسته ی صنعتی، مشارکت زنان به عنوان کارگزاران توسعه و برخوردار شوندهاگان از آن، اصلی پذیرفته شده است، اما از آن جا که زنان بی سواد و زنانی که تحصیلات مکفی ندارند نمی توانند به راحتی وارد بازار کار شوند، ناگزیر هستند برای تأمین معاش خود و کاهش شدت و اثرات فقر اقتصادی وارد بازارهای غیر رسمی کار شوند که به دلیل موانع و تعصب های فرهنگی و اجتماعی از واگویی وضعیت اشتغال خود بیم دارند. در چنین بخش هایی زنان در شرایط نا مساعد کاری قرار می گیرند و عمدتاً نیز دست مزد پایینی دریافت می کنند که چیزی جز استعمار نیروی کار زنان نخواهد بود (جعفر نژاد و اسفیدانی، ۱۳۸۴ ص ۱۰۳-۷۷). تحصیلات دانشگاهی با ایجاد شرایط مناسب اجتماعی و افزایش تخصص زنان، زمینه ی اشتغال مناسب تری را فراهم می سازد. شرایط مناسب تر افزایش درآمد بیش تری را به همراه خواهد داشت و افزایش درآمد سبب تقویت بنیه ی اقتصادی زنان خواهد شد. بررسی وضعیت زنان شاغل نشان می دهد که سهم اشتغال زنانی که دارای تحصیلات عالی هستند، بالاتر از سهم اشتغال زنانی است که تحصیلات اندک دارند، بنابراین با افزایش تحصیلات زنان، نه تنها احتمال اشتغال آنان افزایش یافته بلکه ایجاد شرایط کاریابی، دستیابی به بازار کار، اشتغال به کار و کسب در آمد، کیفیت اشتغال و تنوع شغلی نیز برای آنان بهبود می یابد و این موردها نقشی مهم در توانا سازی اقتصادی زنان جامعه خواهد داشت. در ایران نیز برنامه ریزی برای پویایی جامعه ی گسترده ی زنان امری گریز ناپذیر است و نقش نهادهای آموزش عالی در این میان حساس و مهم به نظر می رسد. دانشگاه آزاد اسلامی نیز به همین منظور با مشارکت مردم تأسیس گردید و با گسترش بیش از ۳۳۰ واحد دانشگاهی در اقصی نقاط کشور توانسته است نقش انکار ناپذیری را در ارتقای

توسعه ی علمی داشته باشد، اما آیا دانشگاه آزاد اسلامی توانسته است به رسالت خویش که بر محور محرومیت زدایی در کشور بنیاد نهاده شده است، جامه ی عمل بپوشاند؟ شاید این پژوهش توانسته باشد پاسخی مناسب به این پرسش بدهد.

بیان مسئله

امروزه آموزش و دانستن به صورت یکی از بنیادی ترین و کیفی ترین حق و حقوق بشری بیش از هر زمان دیگری موضوعیت و اهمیت یافته و الگوهای آموزشی بر اثر تحولات ساختاری بیش از پیش از انعطاف و تنوع برخوردار شده است. جامعه ای با جمعیت جوان و مطالبات رو به رشد، روز به روز تقاضای دسترسی به آموزش عالی را افزون تر می سازد (علیزاده، ۱۳۸۱). از سوی دیگر، در دنیایی که توسعه ی علمی در آن شرط بقاست و توسعه ی علمی نیز به نوبه ی خود به توسعه ی آموزش عالی بر می گردد، چگونه می توان بدون افزایش کمی و کیفی دسترسی به آموزش عالی مسیر توسعه را پیمود؟ بنابراین توسعه ی ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه به شدت به توسعه ی آموزش عالی و افزایش دسترسی به آن وابسته است (منصوری، ۱۳۷۷). در این صورت آموزش عالی جایگاهی مهم می یابد زیرا یکی از منابعی است که امکان دسترسی برابر به آن، هم محصول و شاخص توسعه و هم موجب رشد و تسریع روند فرآیند توسعه است. دستیابی به آموزش عالی و کسب دانش ها و مهارت ها از عواملی است که امکان برخورداری از قدرت کنترل را با تسهیل مشارکت در امر تصمیم سازی و تصمیم گیری در سطوح بالا فراهم می کند. در این میان زنان نیز به عنوان نیمی از جمعیت کشور خواستار حضور گسترده تر خود برای دستیابی به آموزش عالی بوده و هستند. افزایش تقاضای زنان برای رسیدن به این امر مهم و رشد میزان حضور آنان در آن ناشی از نگرش درست و واقع بینانه ای است که موجب طرح مطالبات تازه ی آنان برای حضور گسترده تر و مشارکت بیش تر در سطوح مدیریت و رهبری جامعه است (بوذری، ۱۳۸۰). در حقیقت حضور زنان در دانشگاه ضمن این که می تواند شاخصی برای نشان دادن شرکت آنان در امور فرهنگی و اجتماعی باشد، پیامدهایی بر وضعیت اقتصادی و اشتغال زنان نیز دارد.

بنابراین تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در کشور با هدف گسترش واحد های دانشگاهی حتی در دورترین مناطق توانسته است به بخشی عظیم از مطالبات جوانان برای تحصیل در مراکز آموزش عالی پاسخ مثبت دهد که در این میان حضور و مشارکت زنان در آموزش عالی از جایگاهی ویژه برخوردار است زیرا بسیاری از زنان به دلیل وجود بُعد مسافتی که مراکز آموزش عالی از محل سکونت آن ها و خانواده اشان داشت، امکان ادامه ی تحصیل نمی یافتند. با تأسیس واحد های دانشگاهی در بیش تر شهرهای ایران از جمله شهر کازرون، این امکان فراهم شد که زنان و دختران

در کنار خانواده های خویش به تحصیلات خود ادامه دهند، اما تحصیل در آموزش عالی می تواند پیامدهایی متفاوت در ابعاد گوناگون آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی داشته باشد، لذا بررسی پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در ابعاد اقتصادی از ضرورت های مهم این پژوهش است، بنابراین این پرسش مطرح می گردد که آیا تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در شهر کازرون توانسته است در وضعیت اقتصادی زندگی زنان این شهر تغییر و تحولاتی ایجاد نماید؟

این پژوهش با هدف بررسی پیامدهای تأسیس دانشگاهی آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زندگی (اشتغال زنان، افزایش درآمد، رفاه نسبی زنان، اثر بر امور اقتصادی بانوان و ...) زنان شهر کازرون و پاسخ به پرسش های زیر تنظیم یافته است:

- نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد بر بعد اقتصادی زنان این شهر چگونه است؟
- آیا رابطه ای بین عوامل دموگرافیک با نگرش زنان نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد وجود دارد؟
- آیا بین نظر اقشار گوناگون زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد تفاوت وجود دارد؟

ادبیات پژوهش

موضوع اشتغال زنان از بدو زندگی اجتماعی مطرح بوده و کار زنان هم گام با مردان در مزارع یا منزل یا هم مزارع و هم منزل مسئله ای عادی بشمار آمده و جزو وظایف آنهاست. اشتغال زنان و شاخ و برگ های روییده شده از آن، بی گمان یکی از مهم ترین موضوع هایی است که در مسیر عبور از برزخ میان جامعه ی سنتی و مدرن مطرح می شود. کار زنان که در ایران روزگاری تصور نا پذیر و صحبت از آن در خانواده برای مردان غیر قابل قبول بود، امروزه آرام آرام به واقعیتی گریز ناپذیر تبدیل شده است. زنان به عنوان بخشی از نوع بشر که مسئولیت رفاه بشری را در تمام طول تاریخ بر عهده داشته، همواره در برنامه های توسعه ی کشورها نقش فعال و اساسی داشته اند (شرفشاهی، ۱۳۸۷). در دوره ی مشروطیت که زمینه ساز اشتغال تعدادی از زنان بود، تأسیس دارالمعارف برای تربیت آموزگاران زن بود که معلمان این مدارس از مردان مسن و دانشمند انتخاب می شدند دانش آموختگان این مراکز به شغل معلمی در مدارس دخترانه مشغول شده و کم کم تعداد مدارس دخترانه افزایش یافت که مقدمه ی ورود دختران و زنان به عرصه ی فعالیت های اقتصادی بود (فروغیان، ۱۳۸۶). امروزه نیز یکی از مهم ترین شاخص های توسعه و نوسازی ساختار اقتصاد ملی، مشارکت زنان و نقش آنان در تحرک های شغلی و اجتماعی است. به گونه ای

که حدود ۶۰ درصد زنان بالای ۱۶ سال به کارهای گوناگون اشتغال دارند و زنان تقریباً ۴۴ درصد نیروی کار و ۳۳ درصد آسیب دیدگان در کار را تشکیل می دهند. در بسیاری از کشورها، گرایش زنان به اشتغال و دسترسی به سازمان های آموزشی و فعالیت های اقتصادی و اجتماعی چهره ی جهان را تغییر داده و در کشور ما نیز برای دستیابی به دستاوردهای دنیای امروز دگرگونی هایی در گستره ی تحولات اجتماعی رخ نمود که بازتاب عمیق آن، نقش برجسته ی حرکت زنان در دنیای اشتغال بود. قطعاً این پدیده، یعنی ورود زنان به بازار اشتغال و دستیابی آنان به منابع اقتصادی ناشی از کار در خارج از خانه و تسخیر فضاهای تازه ی اجتماعی به وسیله ی آنان، از یک سو شکل سنتی خانواده را تغییر داد و از سوی دیگر در زندگی و نگرش خود زنان تحولی نو بوجود آورد. امروزه اثرات این تغییر و تحولات، مورد توجه محافل و سازمان های جهانی قرار گرفته و گزارش هایی نیز از سازمان ملل منتشر شده که ضمن آوردن آمار و ارقام، وقایع زندگی زنان در محیط های شغلی و مشکلات و آسیب های ناشی از کار را بیان می دارد و نشان می دهد که زندگی زنان به لحاظ درآمد وضع بهتری یافته است (شرفشاهی، ۱۳۸۷). اگر چه، تئوری های نئوکلاسیک درباره ی نابرابری شغلی زنان بر تفاوت های جنسی در عواملی که قابلیت تولید نیروی انسانی را تحت تاثیر قرار می دهند، اشاره می کنند (مانند مسئولیت های خانوادگی، نیروی جسمانی، آموزش، تربیت شغلی، ساعات کار، غیبت و تعویض شغل). آن ها مطرح می کنند که مزد کم تر زنان به واسطه ی سرمایه ی انسانی پایین آنهاست و منظور این است که در آموزش، آموزش حرفه ای و تجارب شغلی قابلیت تولید آن ها کم است. والدین و حتی خود زنان نیز کم تر تمایل دارند که برای آموزش و تربیت شغلی سرمایه گذاری کنند (فروغیان، ۱۳۸۶). به گونه ای که حتی در کشورهای توسعه یافته نیز تعداد زنان در شغل های سطح بالای مدیریتی بسیار کم است. آمارها نشان می دهد تنها ۲ درصد مدیران شرکت های بزرگ آمریکایی زن هستند. در بریتانیا نیز این میزان تنها ۵ درصد است. از سوی دیگر، حقوق آنها به طور میانگین از مردان کم تر است (روزنامه تهران امروز، ۱۳۸۸، ش ۲۴۱ ص ۷)، اما در گزارش توسعه ی انسانی سازمان ملل، موضوع توانمندسازی بر مبنای شاخص های جنسیتی نیز آورده شده است که رتبه ی ۸۲ ایران میان ۱۴۴ کشور جهان بیانگر این است که کشور ما در امور توانمندسازی زنان موفق بوده است. همچنین رتبه ی ایران با توجه به کسب ۱۲/۸ درصدی مشاغل (سطوح) بالای مدیریتی به وسیله ی زنان، ۷۱ گزارش شده است؛ ضمن آن که رتبه ی ایران در سطوح فنی و حرفه ای زنان ۷۲ اعلام شده است. در کل نرخ فعالیت اقتصادی زنان در ایران ۳۰ درصد کل فعالیت های اقتصادی است (اخوان بهبهانی، ۱۳۸۳). هم چنین جایگاه زنان ایرانی در برخی شاخص های توسعه ی انسانی (از جمله شاخص های آموزشی و بهداشتی) شرایطی بهتر از زنان کشورهای اسلامی و در حال توسعه ی

منطقه دارد. داور پناه (۱۳۸۷ ص ۱) نیز اظهار می دارد که "اشتغال زنان در ایران با میزان سواد و سطح تحصیلات آنان ارتباط تنگاتنگی داشته است. به گونه ای که میزان اشتغال در زنان با تحصیلات عالی، ۴ برابر زنان دارای تحصیلات متوسطه و ۱۳ برابر زنان بی سواد بوده است". آمار نشان می دهد که ۲۴/۲ درصد زنان شاغل سال ۱۳۷۵ در مقابل حدود ۳۶ درصد آنان در سال ۱۳۸۵ تحصیلات عالی داشته اند. در این دوره میزان زنان کادر آموزشی مراکز آموزش عالی از ۱۳/۶ درصد در سال ۵۸-۵۷ به ۱۹/۵ درصد در سال ۸۰-۷۹ افزایش یافته است (ودادهیر، ۱۳۸۸ ص ۶). در پژوهشی که در رابطه با بررسی موانع اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی در اشتغال زنان تحصیل کرده صورت گرفته است، نمونه ی آماری نشان می دهد که بین وضعیت اقتصادی و وضعیت اشتغال زنان تحصیل کرده رابطه ای معنی دار وجود دارد. همچنین در خصوص پایگاه اجتماعی اشتغال زنان و وضعیت اشتغال زنان تحصیل کرده، آمارها حاکی از معنی دار بودن رابطه ی بین آن ها می باشد (فروغیان، ۱۳۸۶). در سال های اخیر، بانک جهانی که کارشناسان آن توصیه های مؤثری برای بهبود وضعیت اقتصادی کشورها دارند، تأکید کرده اند که فعالیت زنان در عرصه های اقتصادی کمکی بسیار به بهره گیری کامل از ظرفیت های اقتصادی کشورها می کند. این موضوع بویژه در کشورهای منطقه ی خاورمیانه از جمله ایران که تعداد زنان دارای مهارت های علمی و عملی روز به روز در حال افزایش است، اهمیتی بیش تر دارد. در ایران پیش بینی می شود که تعداد زنان فعال کشور به ۳/۲۴ میلیون نفر در ۱۳۸۵ برسد که این رقم گرچه به نسبت سال ۱۳۶۵ افزایش بیش از دو درصدی زنان شاغل را نشان می دهد، اما به دلیل افزایش جمعیت و به تبع آن تقاضای بیش تر برای ورود به بازار کار، تنها منجر به افزایش یک درصدی سهم زنان در جمعیت شاغل کشور در دهه ی گذشته شده، یعنی سهم زنان در جمعیت شاغل کشور از ۱۲ درصد در ۱۳۷۵ به ۱۳ درصد در ۱۳۸۳ رسیده است (احمدی و عالی شوندی، ۱۳۸۷ ص ۶-۵)، بنابراین زنان با حدود سی و چهار میلیون و ششصد هزار نفر جمعیت نقش و تأثیری اساسی در توسعه ی کشور به عنوان نیمی از سرمایه ی انسانی دارند. چنان که در گزارش ۲۰۰۸ مجمع جهانی اقتصاد رتبه ی ایران در شاخص مشارکت اقتصادی و آرایه ی فرصت های برابر به زنان ۱۱۸ از ۱۳۰ اعلام شده است و بر اساس گزارش توسعه ی انسانی ۲۰۰۸-۲۰۰۷ برنامه ی سازمان ملل متحد که به وسیله ی دبیر کل سازمان ملل در شصت و سومین اجلاس مجمع عمومی آرایه شد، ایران در شاخص توسعه ی جنسیتی از بین ۱۷۷ کشور رتبه ی ۹۴ و در شاخص توانمندی جنسیتی رتبه ی ۸۷ را کسب کرده است و تأکید شده است که ایران با وجود دستاوردهای مثبت، در زمینه ی توانمندسازی و برابری جنسیتی زنان با چالش های جدی رو به روست، مشارکت زنان ایرانی در اداره ی امور کشور بسیار محدود و پیشرفت های بدست آمده در دانش آموختگی زنان

هنوز منجر به جلب مشارکت زنان در سیاست و اقتصاد نشده است و زنان ایرانی بیش تر نقش پیاده نظام و نردبانی برای ترقی مردان در این عرصه ها را بازی می کنند (بیانیه ی جمعی از تشکل های زنان به مناسبت سی امین سال پیروزی انقلاب اسلامی، ۱۳۸۸). از آن جایی که در هر کشور سرمایه ی انسانی به عنوان یکی از عامل های مؤثر در توسعه نقشی بسزا ایفا می کند، زنان نیز به عنوان نیمی از جمعیت هر کشور معمولاً سهم شایان توجه در توسعه دارند. توسعه ی پایدار در صورتی محقق می شود که مشارکت تمامی افراد اعم از زن، مرد در آن لحاظ شود. با توجه به تعهدات ما نسبت به هدف های توسعه ی هزاره ی سوم تا سال ۲۰۱۵ و محقق ماده ی ۱۱۱ از فصل نهم قانون برنامه ی چهارم توسعه ی کشور مبنی بر ارتقای نقش و مشارکت زنان در جامعه، ما موظف به توجه بیش تر به زنان، بویژه زنان توانمند و متخصص هستیم (حسینی لرگانی، ۱۳۸۶).

با توجه به مباحث بیان شده و ارایه ی آمار ها و پژوهش های انجام شده پیرامون اشتغال زنان و موانع موجود و راهکارها که به ذکر برخی از نظرات پرداخته شد، پژوهش های بسیاری نیز در رابطه با بررسی پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در ابعاد گوناگون آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در امور زنان شهر هایی که در آن ها واحد دانشگاه آزاد اسلامی تأسیس شده، صورت گرفته است که نتایج مثبت برخی از آن ها را می توان در مجموعه مقالات همایش منطقه ای ربع قرن فعالیت دانشگاه آزاد اسلامی که در بهمن ماه سال ۱۳۸۵ در واحد یاسوج و با همکاری واحد های دانشگاهی منتخب منطقه ی یک برگزار گردید و به چاپ رسید و دیدگاه زنان شهرهای یاسوج، فسا، استهبان و ... را نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی در ابعاد گوناگون و بویژه ابعاد اقتصادی و اشتغال زایی آن برای زنان، ملاحظه نمود. هم چنین مجموعه مقالات همایش منطقه ای بررسی ربع قرن عملکرد دانشگاه آزاد اسلامی در اسفند ماه ۱۳۸۵، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز با همکاری واحد های دزفول و ماهشهر برگزار شد که در مقالات ارایه شده می توان به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در فرایند توسعه، ایجاد انگیزه ی عمومی پیشرفت، تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد و ایجاد فرصت های برابر و یکسان برای خیل جوانان و علاقه مندان به تحصیل در سراسر کشور اشاره نمود (دزفولیان و پاشا، ۱۳۸۵ ص ۹).

این پژوهش نیز با در نظر داشتن پیشینه ی مطالعات یاد شده و به قصد افزودن به یافته های موجود انجام شده است.

روش پژوهش

این پژوهش یک مطالعه ی توصیفی - پیمایشی است که جامعه ی آماری آن، تمامی زنان و دختران با سواد ۱۵ سال به بالای شاغل (با مشاغل دولتی و آزاد)، خانه دار، دانش آموز و دانشجوی، با وضعیت تأهل مجرد، متأهل، نامزد و بیوه ی شهر کازرون بودند. نمونه گیری در این پژوهش به روش خوشه ای تصادفی بوده است. ابزار گرد آوری داده های پژوهش پرسشنامه ی دو بخشی است که بخش نخست آن را داده های دموگرافی شامل سن، وضع تأهل، شغل، سطح تحصیلات فعلی و در ابتدای استخدام، محل اخذ مدرک تحصیلی و سطح درآمد و بخش دوم آن را ۷ گزاره ی نگرش بر مبنای نگرش سنجی لیکرت در بعد اقتصادی تشکیل داده است.

پرسشنامه ی اولیه با استفاده از خط مشی ارایه شده به وسیله ی شورای پژوهشی زنان دانشگاه آزاد اسلامی تنظیم گردید. بمنظور تعیین اعتبار آن از روایی محتوایی استفاده شد و این پرسشنامه در معیار لیکرت در اختیار زنان شهر کازرون قرار گرفت. برای تعیین پایایی ابعاد پرسشنامه از آلفای کرانباخ (۰/۶۵) استفاده شد. پرسشنامه بین ۲۵۰۰ نفر از زنان شهر کازرون توزیع و ۱۶۷۷ پرسشنامه تکمیل شده به موقع تحویل گرفته شد، لذا این تعداد، نمونه ی نهایی پژوهش را تشکیل دادند. آزمودنی با مطالعه ی هر پرسش نظر خویش را با انتخاب گزینه های کاملاً درست (نمره ی ۵)، درست (نمره ی ۴)، بی نظر (نمره ی ۳)، نادرست (نمره ی ۲) و کاملاً نادرست (نمره ی ۱) عنوان نموده است. پرسش های منفی نیز به صورت عکس نمره گذاری شده است. کمینه و بیشینه ی امتیازی که هر آزمودنی در بعد اقتصادی می توانست دریافت نماید، به ترتیب ۷ و ۳۵ بوده است.

تجزیه و تحلیل داده های این پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS و روش های آماری مناسب برای تجزیه و تحلیل داده های کمی و کیفی این پژوهش با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی به صورت جداول توزیع فراوانی نسبی، میانگین، انحراف معیار، همبستگی گشتاوری پیرسون، مجذور کای و تحلیل واریانس بوده است. بدین گونه که پرسش نخست پژوهش یعنی نگرش زنان شهر کازرون نسبت به بعد اقتصادی به وسیله ی مجذور کای مورد تحلیل قرار گرفته است. شواهد مرتبط با پرسش دوم پژوهش، یعنی رابطه ی بین عوامل دموگرافیک با نگرش زنان نسبت به پیامدهای اقتصادی، با استفاده از ضرایب همبستگی ارایه شده است و برای پرسش سوم پژوهش یعنی بررسی تفاوت نگرش اقشار گوناگون زنان درباره ی پیامدهای اقتصادی از تحلیل واریانس استفاده شده است.

یافته های پژوهش

در این بخش از پژوهش ابتدا یافته های توصیفی مورد بررسی قرار می گیرد و سپس به مطالعه و تحلیل یافته های استنباطی پرداخته می شود. یافته های پژوهش نیز به طور خلاصه در جدول های شماره ی ۱ تا ۶ نشان داده شده است.

۱- یافته های توصیفی

ابتدا با ارایه ی یافته های توصیفی نمونه ی مورد پژوهش، فراوانی نسبی شاخص های دموگرافیک (گروه سنی، وضعیت تأهل، شغل، مدرک تحصیلی و میزان درآمد) واحد های مورد پژوهش مورد بررسی قرار گرفته اند.

جدول ۱- توزیع فراوانی نسبی ویژگی های دموگرافیک واحد های مورد پژوهش

فراوانی نسبی در واحد های مورد پژوهش			شاخص های دموگرافیک
بیش از ۳۵ سال درصد ۱۸/۷	۲۵-۳۴ سال درصد ۱۹/۹	۱۵-۲۴ سال ٪۶۱/۸	گروه های سنی
	متاهل درصد ۳۴/۹	مجرد درصد ۵۷/۶	وضع تاهل
شاغل ٪۲۳/۵	خانه دار ٪۳۵/۲	دانش آموز ٪۴۱/۳	شغل
	دانشگاه دولتی ٪۵۶/۴	دانشگاه آزاد ٪۴۳/۶	محل اخذ مدرک تحصیلی
بیش از ۸۰۰ هزار تومان ٪۸/۳	۴۰۰ تا ۸۰۰ هزار تومان ٪۱۴/۵	۱۵۰ تا ۴۰۰ هزار تومان ٪۵۹/۳	میزان درآمد

جدول شماره ی ۱ توزیع فراوانی نسبی ویژگی های دموگرافیک واحد های مورد پژوهش را نشان می دهد. داده ها نشان می دهد که بیش تر نمونه ی مورد پژوهش (۶۱/۸ درصد) در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند و تنها ۰/۵ درصد در گروه سنی بالای ۵۵ سال هستند. داده ها گویای آن است که ۵۷/۶ درصد واحدهای مورد پژوهش مجرد و ۳۴/۹ درصد متأهل بوده اند. همچنین داده ها نشان می دهند که ۴۱/۳ درصد آزمودنی های پژوهش دانش آموز و دانشجو و

۳۵/۲ درصد خانه دار بوده اند. ۱۹/۷ درصد آزمودنی ها در ادارات دولتی و ۳/۸ درصد شغل آزاد داشته اند. بر اساس جدول ۵۶/۴ درصد زنان مدرک دار، دانش آموخته ی دانشگاه دولتی و ۴۳/۶ درصد دانش آموخته ی دانشگاههای آزاد اسلامی بوده اند. همچنین بیش تر داده های مورد پژوهش (۵۹/۳ درصد) درآمدی در سطح ۱۵۰ تا ۴۰۰ هزار تومان داشته اند و تنها ۸/۳ درصد از درآمدی بیش از ۸۰۰ هزار تومان برخوردار بوده اند.

۲- یافته های استنباطی

پرسش نخست پژوهش چنین مطرح شد که: "نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان شهر کازرون چگونه است؟" برای پاسخ به این پرسش، یافته های پژوهش در مورد هر یک از ابعاد اقتصادی (با ۷ گزاره نگرشی) گزارش می شود.

جدول ۲- توزیع فراوانی نسبی نگرش زنان نسبت به پیامدهای اقتصادی تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون

P	X ²	فراوانی نسبی پاسخ			گویه های اقتصادی
		مخالف	بی نظر	موافق	
۰/۰۰۰۱	۶۶۴/۴	۲۵/۶	۲۴/۷	۵۷/۵	دانشگاه آزاد درخواست زنان را برای مشارکت در اداره ی امور افزایش داده است.
۰/۰۰۰۱	۴۴۲/۴۲	۲۳/۱	۱۸/۳	۵۷/۲	با تأسیس دانشگاه آزاد و گسترش آن تنوع شغلی زنان در شهر افزایش یافته است.
۰/۰۰۰۱	۴۹۵	۳۶/۶	۲۲/۵	۳۹/۲	دانشگاه آزاد با ایجاد شغل در شهر به اقتصاد خانواده و معیشت زنان کمک کرده است.
۰/۰۰۰۱	۳۰۷/۰۲	۳۱/۵	۱۹/۵	۴۶/۳	دانشگاه آزاد با فراهم آوری امکان تحصیل زنان و دختران، دستیابی آنان به بازار اشتغال را آسان کرده است.
۰/۰۰۰۱	۴۲۰/۴۷	۲۶/۴	۱۹/۷	۵۲	دانشگاه آزاد شرایط کاریابی و اشتغال به کار و کسب درآمد را در زنان و دختران شهر تقویت کرده است.
۰/۰۰۰۱	۲۶۸/۸۴	۵۶	۱۸/۱	۲۳/۵	تأسیس دانشگاه آزاد سبب افزایش درآمد خانواده ها شده است.
۰/۰۰۰۱	۹۸۰/۱۴	۷۱/۹	۱۱/۸	۱۳/۳	تأسیس دانشگاه آزاد سبب افزایش درآمد خانواده ها شده است.

جدول شماره ی (۲) فراوانی نسبی نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای اقتصادی تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی را نشان می دهد. در این بخش تمامی پاسخ های آزمودنی در سه مقوله مخالف، بی نظر و موافق تحلیل شده اند. همان گونه که نتایج جدول نشان می دهد، ۵۷/۵ درصد زنان باور دارند که دانشگاه آزاد اسلامی درخواست زنان را برای مشارکت در اداره ی امور افزایش داده است. بر این اساس گفته می شود که درخواست زنان برای مشارکت در اداره ی امور

اقتصادی نقشی مهم در افزایش بهره‌وری اقتصادی جامعه دارد. نتایج جدول نیز نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌دار ($X^2 = 664/4$, $df = 4$, $p < 0/0001$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درخواست زنان برای مشارکت در اداره‌ی امور وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان شهر کازرون بر این باور هستند که دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درخواست زنان برای مشارکت در اداره‌ی امور نقش دارد. ۵۷/۲ درصد نیز بر این باورند که با تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر تنوع شغلی زنان این شهر افزوده شده است. بر اساس نتایج جدول تفاوت معنی‌دار ($X^2 = 442/4$, $df = 4$, $p < 0/0001$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش تنوع شغلی زنان در شهر وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان شهر کازرون نگرشی مثبت نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در ایجاد تنوع شغلی زنان دارند.

نتایج یافته‌های نشان می‌دهد، تنها ۳۹/۲ درصد بر این باورند که دانشگاه آزاد اسلامی با ایجاد شغل به معیشت خانواده‌ها کمک کرده است. بر این اساس تفاوت معنی‌دار ($p < 0/0001$)، $X^2 = 495$, $df = 4$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در ایجاد شغل و کمک به اقتصاد خانواده‌ها و معیشت زنان وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان در این باره دارای نگرش مثبت هستند.

۴۶/۳ درصد نظرشان بر این بود که با افزایش امکان تحصیل زنان، دستیابی به بازار اشتغال آسان شده است. نتایج جدول نیز حاکی از این است که تفاوت معنی‌دار ($p < 0/0001$)، $df = 4$ ، $X^2 = 307/02$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در دستیابی به بازار اشتغال وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان در این مورد دارای نگرش مثبت هستند. ۵۲ درصد نیز بر این باورند که دانشگاه آزاد اسلامی شرایط کاریابی و اشتغال به کار و کسب درآمد زنان را تقویت کرده است. نتایج جدول نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌دار ($p < 0/0001$)، $X^2 = 420/47$, $df = 4$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در کاریابی و اشتغال به کار و کسب درآمد زنان شهر وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان شهر کازرون نگرشی مثبت نسبت به این موضوع دارند.

تنها ۲۳/۵ درصد موافق نقش دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درآمد خانواده‌ها هستند. نتایج جدول نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌دار ($p < 0/0001$)، $df = 4$ ، $X^2 = 268/84$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به نقش دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درآمد خانواده‌ها وجود دارد. نسبت معنی‌داری از زنان این شهر مخالف این باور هستند. همچنین تنها ۱۳/۳ درصد موافق این ادعا هستند که هزینه‌های تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی مانعی سد راه تحصیل دختران شهر

کازرون است؛ شواهد حاکی از آن است که تفاوت معنی دار ($p < 0.001$)، $df = 4$ ، $X^2 = 98.0/14$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به این موضوع وجود دارد. شواهد حاکی از آن است که تفاوت معنی در در افزایش درآمد خانواده ها وجود دارد. نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون بر این باور نیستند که این هزینه ها سد راه ادامه تحصیل دختران شهر کازرون است.

جدول ۳- نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان شهر کازرون

گزینه	فراوانی مشاهده	فراوانی مورد انتظار	مقدار مجذور کای	درجه ی آزادی	سطح معنی داری
مخالف	۶۲	۵۰۲/۳	۸۰۱/۶۷	۲	۰/۰۰۰۱
بی نظر	۴۸۶	۵۰۲/۳			
موافق	۹۵۹	۵۰۲/۳			

در جدول (۳) نتایج تحلیل نهایی در پاسخ به پرسش نخست پژوهش انجام شده است بر اساس نتایج جدول تفاوت معنی دار ($p < 0.001$)، $df = 4$ ، $X^2 = 80.1/67$) در نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان این شهر وجود دارد. بر اساس این تحلیل می توان بیان نمود که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون نگرشی مثبت نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی شهر کازرون دارند. پرسش دوم پژوهش این است که " آیا رابطه ای بین عوامل دموگرافیک با نگرش زنان نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد وجود دارد؟"

جدول (۴) ضرایب همبستگی بین عوامل دموگرافیک (سن، شغل و مدرک تحصیلی) و پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی را نشان می دهد.

جدول ۴- ضرایب همبستگی بین عوامل دموگرافیک و پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی

عوامل دموگرافیک	پیامدهای اقتصادی
سن	۰/۰۳ N = 1334
تأهل	۰ ۱۴۰۵
مدرک تحصیلی	۰/۰۶ N = 317
سطح درآمد	۰/۰۹ * N = 1092

* $p < 0/01$

نتایج جدول شماره ی (۴) نشان می دهد که از بین عوامل دموگرافیک تنها بین سطح درآمد و پیامدهای اقتصادی (۰/۰۱ < p ، N = 1092 ، r = 0/09) دانشگاه آزاد اسلامی رابطه ی مثبت معنی داری وجود دارد.

پرسش سوم پژوهش این بود که " آیا بین نظر اقشار گوناگون زنان شهر کازرون نسبت به پیامد اقتصادی تاسیس دانشگاه آزاد اسلامی تفاوت وجود دارد؟" جدول (۵) تحلیل واریانس نگرش گروههای گوناگون (مجردین ، متاهلین، نامزد و بیوه) نسبت به پیامد اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی را نشان می دهد و جدول (۶) نشان گر تحلیل واریانس نگرش زنان خانه دار، دانش آموز، دانشجوی با مشاغل دولتی و یا مشاغل آزاد نسبت به پیامد اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی است.

جدول ۵- تحلیل واریانس نگرش زنان مجرد، متاهل، نامزد و بیوه ی شهر کازرون

نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی

منبع تغییرپذیری	مجموع مجذورات	درجه ی آزادی	نسبت F	سطح معنی داری
بین گروهی	۰/۰۸۳	۳	۰/۰۶۰	NS
درون گروهی	۶۵۰/۱۳۲	۱۴۰۱		
کل	۶۵۰/۲۱۵	۱۴۰۴		

نتایج جدول شماره ی (۵) نشان می دهد که تفاوتی معنی دار در نگرش زنان مجرد، متاهل، نامزد و بیوه ی شهر کازرون نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی وجود ندارد.

جدول ۶- تحلیل واریانس نگرش زنان خانه دار، دانش آموز، دانشجو، با مشاغل دولتی و
یا مشاغل آزاد نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی

منبع تغییرپذیری	مجموع مجذورات	درجه ی آزادی	نسبت F	سطح معنی داری
بین گروهی	۵/۱۹۴	۴	۲	۰/۰۵
درون گروهی	۳۹۶/۸۶۷	۸۱۸		
کل	۴۰۲/۰۶۱	۸۲۲		

جدول (۶) نشان می دهد که تفاوت معنی داری $[p < ۰/۰۵]$ و $F(۴ و ۸۱۸) = ۲/۶۸$ در نگرش زنان خانه دار، دانش آموز، دانشجو، با مشاغل دولتی و با مشاغل آزاد نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی وجود دارد. نتایج آزمون تعقیبی توکی نشان داد که این تفاوت تنها بین زنان خانه دار و زنان با شغل دولتی وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

پرسش نخست پژوهش این بود که "نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان این شهر چگونه است؟" برای پاسخ به این پرسش ابتدا یافته های پژوهش در مورد هر یک از ابعاد اقتصادی پیامد دانشگاه آزاد اسلامی مورد بحث قرار می گیرد. درخواست زنان برای مشارکت در اداره ی امور یکی از این ابعاد است. بررسی مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی نشان داده است که سهم زنان در جمعیت شاغل کشور از ۱۲ درصد در ۱۳۷۵ به ۱۳ درصد در ۱۳۸۳ رسیده است (احمدی و عالیشوندی، ۱۳۸۷ ص ۶-۵). همان گونه که در ادبیات پژوهش عنوان شد، بین تحصیلات زنان و کیفیت اشتغال آن ها رابطه وجود دارد. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درخواست زنان برای مشارکت در اداره ی امور نقشی مؤثر داشته است. همان گونه که جعفر زاده (۱۳۸۴ ص ۱۰۳-۷۷) بیان می کند، امروزه مدیریت زنان نه تنها در کشورهای در حال توسعه، که در کشورهای توسعه یافته نیز از مقوله های مهمی است که مورد توجه صاحب نظران علوم گوناگون قرار گرفته است و در سطح جهانی نیز سازمان های بین المللی توجهی ویژه به جایگاه زنان در کشورهای گوناگون دارند. از این رو، همواره مقوله ی زنان و بویژه مشارکت آنان در تصمیم گیری ها و مشاغل سطوح عالی مورد توجه بوده است. امروزه مشارکت زنان در اداره ی امور اقتصادی فراتر از تأمین نیروی کار ارزان بها یا کم بودن دست مزد، مورد توجه کارشناسان توسعه ی اقتصادی قرار گرفته است. در جوامع پیشرفته ی صنعتی و کشورهای نوظهور صنعتی، مشارکت زنان به عنوان کارگزاران

توسعه و برخوردار شوندگان از آن، اصلی پذیرفته شده است. در ایران نیز برنامه ریزی برای پویایی جامعه ی گسترده ی زنان امری گریز ناپذیر است و نقش نهادهای آموزش عالی به ویژه دانشگاه آزاد اسلامی در این میان حساس و مهم است.

یکی دیگر از ابعاد اقتصادی پیامد تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی، نقش این دانشگاه در دستیابی زنان به بازار اشتغال است. نتایج این پژوهش نشان داد که نسبت شایان توجه و معنی داری از زنان شهر کازرون بر این باورند که دانشگاه آزاد اسلامی دستیابی زنان به بازار اشتغال را آسان کرده است. بررسی وضعیت زنان شاغل مشخص می کند که سهم اشتغال زنانی که دارای تحصیلات عالی هستند، بالاتر از سهم اشتغال زنانی است که تحصیلات اندک دارند. داور پناه (۱۳۸۷ ص ۱) نیز اظهار می دارد که " اشتغال زنان در ایران با میزان سواد و سطح تحصیلات آنان ارتباطی تنگاتنگ داشته است. به گونه ای که میزان اشتغال در زنان با تحصیلات عالی، ۴ برابر زنان دارای تحصیلات متوسطه و ۱۳ برابر زنان بی سواد بوده است". آمار نشان می دهد که ۲۴/۲ درصد زنان شاغل سال ۱۳۷۵ در مقابل حدود ۳۶ درصد آنان در سال ۱۳۸۵ تحصیلات عالی داشته اند. همچنین در نمونه ی آماری بین پایگاه اجتماعی اشتغال زنان تحصیل کرده و وضعیت اشتغال آنان که به وسیله ی فروغیان (۱۳۸۶) انجام گرفته، نشان داده است که با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت بین پایگاه اجتماعی اشتغال زنان و وضعیت اشتغال زنان تحصیل کرده رابطه ای معنی دار وجود دارد. از این رو به آسانی می توان چنین نتیجه گیری کرد که هر چه تحصیلات زنان افزایش یابد، احتمال اشتغال آنان نیز افزایش خواهد یافت و همچنین با افزایش تحصیلات زنان کیفیت اشتغال و نوع اشتغال آنان نیز بهبود می یابد. نتایج پژوهش نیز گویای تایید این نظر است. ایجاد شرایط کاریابی، اشتغال به کار و کسب در آمد نقشی مهم در توانا سازی اقتصادی زنان دارد. نتایج این پژوهش نشان داد که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون این موضوع را تایید کرده اند که دانشگاه آزاد اسلامی شرایط کاریابی، اشتغال به کار و کسب درآمد را در زنان و دختران شهر تقویت کرده است.

تحصیلات دانشگاهی با ایجاد شرایط مناسب اجتماعی و افزایش تخصص زنان زمینه ی اشتغال مناسب تری را فراهم می سازد. شرایط مناسب تر افزایش درآمد بیش تری را به همراه خواهد داشت و افزایش درآمد سبب تقویت بنیه ی اقتصادی زنان خواهد شد. نظر مثبت زنان شهر کازرون نیز تایید کننده ی نقش دانشگاه آزاد اسلامی در این زمینه است.

ایجاد تنوع شغلی از جمله پیامدهای اقتصادی تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی است که به عنوان یکی از ابعاد اقتصادی در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون بر این باورند که با تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی و گسترش آن بر

تنوع شغلی زنان در شهر افزوده شده است. سفیری (۱۳۷۷ ص ۹۲ و ۲۲) بیان می دارد، با توجه به این که امروزه حضور گسترده تر و بیش تر زنان را در بازار کار نسبت به گذشته - البته با وضعیت نه چندان رضایت بخشی - شاهد هستیم، با این وجود نظرات مبتنی بر تفکیک شغلی وجود دارد. تقریباً همه جا کار را با توجه به جنسیت جدا می کنند، یعنی همیشه زنان را در کارهای ساده، کم درآمد و کم اعتبار می پذیرند در صورتی که برای مردان حقوق و موقعیت اجتماعی بالاتر وجود دارد. برخی از صنایع را فقط مختص زنان می دانند مثل لباس دوزی یا کارهای الکترونیکی چون باور دارند که زنان در این امور صبورتر و چالاک ترند، هم چنین در کارهای دفتری و خدماتی تجمع زنان مشاهده می شود و در کارهای با پست بالاتر و کارهای صنعتی، تعداد زنان کاهش می یابند. تمهیدات دولت جهت زنان شاغل و آسان کردن شرایط کاری، اشتغال آنان به کار های تخصصی با دستمزد بالاتر و امکانات رفاهی بیش تر، مشوق آنان به کار خواهد بود. آشنا ساختن خانواده ها به تقسیم کار در داخل خانواده و مسئولیت پذیری اعضا و از سویی تشکیل نهادها و سازمان هایی که خدمات خانگی را ارائه دهند، باعث می گردد تا زنان مشغله ای کم تر داشته باشند و به کارهای اساسی تر بپردازند و از این نیروی عظیم در راستای رشد و توسعه ی کشور بهره ی بیش تری عاید گردد.

وجود نهادهای آموزش عالی از جمله دانشگاه آزاد اسلامی با رشته های تحصیلی متنوع سبب تنوع شغلی زنان در سطح شهر می شود. از سوی دیگر بین تخصص و کار آفرینی و آموزش و اشتغال ارتباط وجود دارد، لذا گاه فارغ التحصیلان دانشگاهی بکار آفرینی در زمینه ای ویژه اقدام می کنند که در یک دوره ی زمانی حتی ممکن است به عنوان یک نیاز احساس نشود، ولی ایجاد این مشاغل منجر به حل بخشی عمده از مشکلات جامعه می شود و آنگاه این مشاغل به صورت نیاز تجلی می یابند. نتایج این پژوهش نیز نشان می دهد که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون بر این باورند که با تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی و گسترش آن بر تنوع شغلی زنان در شهر افزوده شده است.

اخوان بهبهانی (۱۳۸۳) می نویسد، بر اساس داده های گزارش توسعه ی انسانی (۲۰۰۴) سازمان ملل، زنان در ایران از نظر فعالیت های اقتصادی در سطحی مطلوب به سر نمی برند. رتبه ی ایران در شاخص توسعه ی انسانی میان ۱۷۷ کشور از ۱۰۶ در امسال به ۱۰۱ در سال جاری ارتقا یافته است. بر اساس این گزارش نروژ با شاخص توسعه ی انسانی ۹۵۶/ در مقام نخست قرار دارد و به ترتیب کشورهای سوئد، استرالیا، کانادا، هلند، بلژیک، ایسلند، ایالات متحده، ژاپن و ایرلند دارای بالاترین شاخص توسعه ی انسانی هستند. بررسی های آماری نیز نشان می دهد که نسبت درآمد زنان به مردان در ایران ۲۸/۵ درصد است، در حالی که این نسبت در کشوری مانند

نروژ ۷۴/۱ درصد می باشد. هر چند که در کشور نروژ نیز زنان فاصله ی زیادی با مردان دارند، ولی این شکاف درآمدی که بر اساس شاخص برابری قدرت خرید برآورد شده است، در کشور ایران بسیار شدید تر و حادثر است. تغییر این روند نیازمند اقدام های مداخله جویانه و تدریجی برای بهبود وضعیت اقتصادی زنان است. از جمله مهم ترین این اقدام ها کمک به توسعه ی انسانی زنان از راه آموزش عالی است. همان گونه که نتایج این پژوهش نشان می دهد، دانشگاه آزاد اسلامی در دستیابی زنان به بازار اشتغال، ایجاد شرایط کاریابی و کسب درآمد بیش تر و در ایجاد تنوع شغلی نقشی بسزا دارد. افزایش درآمد زنان به گونه ی مستقیم به اقتصاد خانواده کمک می نماید. از سوی دیگر، نهادهای آموزش عالی بزرگ می توانند زمینه ی ایجاد اشتغال تعداد زیادی از افراد از جمله زنان را فراهم سازند. در این نهادها تفاوت چندانی بین دستمزد زنان و مردان وجود ندارد. اشتغال این زنان نقشی مهم در معیشت خانواده ها داشته است. نتایج این پژوهش نیز در این بعد اقتصادی نشان می دهد که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون این نقش را که دانشگاه آزاد اسلامی با ایجاد شغل در شهر به اقتصاد خانواده و معیشت زنان کمک کرده است، مورد تأیید قرار داده اند.

یکی از ابعاد اقتصادی مورد بررسی در این پژوهش مطالعه ی این موضوع بود که دانشگاه آزاد اسلامی در افزایش درآمد خانواده ها نقش داشته است. نتایج این پژوهش نشان داد که نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون مخالف این باور هستند. با توجه به ابعاد اقتصادی دیگری که پیش از این مورد بحث قرار گرفت، این یافته چگونه تبیین می شود؟ هر چند که بنظر می رسد، دانشگاه آزاد اسلامی به جهت نیازمندی های پشتیبانی سبب ایجاد و رونق بسیاری از مشاغل در سطح شهر می شود و موجب سرعت گردش پول و کسب درآمد برای بسیاری از حرفه های سطح شهر شده است، ولی با توجه به یافته های پیش گفته، این دانشگاه بر تعداد دانشجویان سطح شهر نیز افزوده است. هم اکنون اغلب خانواده های شهرستان یک یا دو دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی یا دانش آموخته ی این دانشگاه دارند، بنابراین هزینه ی تحصیل در دانشگاه می تواند به اقتصاد خانواده فشار آورد و سبب بروز این نگرش در زنان شهر کازرون شود.

با توجه به فشار اقتصادی بر خانواده ها آیا می توان گفت که هزینه های تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان مانعی برای ادامه تحصیل دختران شهر کازرون عمل می نماید. این موضوع نیز یکی از ابعاد اقتصادی مورد مطالعه در این پژوهش بوده است. برخی می گویند، شهریه ها و هزینه های سنگین تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی خانواده ها را از ادامه تحصیل دختران منصرف می سازد. نتایج پژوهش نشان داد، نسبت معنی داری از زنان شهر کازرون این گفته را نادرست می دانند، بنابراین درستی این مدعی تردید برانگیز است. همان گونه که آمارها نیز نشان می دهد

هزینه ی سرانه ی تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی کم تر از هزینه هایی است که دولت به سرانه ی دانشجویان دانشگاههای دولتی تخصیص می دهد. از سوی دیگر رسالت دانشگاه آزاد اسلامی بر این است که با ایجاد امکان ادامه تحصیل فرزندان در جوار خانواده ها از بسیاری از هزینه ها از جمله تردد و رفت و آمد به شهر های دور دست، تأمین امکانات خوابگاهی، تحمیل هزینه های تغذیه و ... بکاهد. از سوی دیگر، در سطح کلان با گسترش امکان تحصیل فرزندان، مانع از اعزام دانشجو به خارج از کشور شده که این کار افزون بر کاهش فشار اقتصادی به خانواده ها کمکی مؤثر نیز به اقتصاد کشور کرده است.

۱- در پاسخ به پرسش نخست پژوهش " نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامدهای تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان شهر کازرون چگونه است؟ " می توان گفت بر اساس نتایج تحلیل ها، نگرش زنان شهر کازرون نسبت به پیامد های تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی بر ابعاد اقتصادی زنان به گونه ای معنی دار مثبت است. در بررسی هر یک از ابعاد اقتصادی پیامد های تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی نیز پژوهش نشان داد که این دانشگاه در افزایش درخواست زنان برای مشارکت در اداره ی امور، افزایش تنوع شغلی، ایجاد شغل، کمک به اقتصاد خانواده، معیشت زنان، دستیابی زنان به بازار اشتغال و کارایی و کسب درآمد زنان و دختران شهر کازرون نقش شایانی داشته است. نتایج پژوهش نشان داد که زنان شهر کازرون با این گفته که هزینه های تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی مانعی برای ادامه تحصیل دختران شهر کازرون است، موافق نیستند.

۲- در رابطه با پرسش دوم پژوهش که " آیا رابطه ای بین عوامل دموگرافیک با نگرش زنان نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد وجود دارد؟ " نتایج همبستگی بین عوامل دموگرافیک (سن، شغل و مدرک تحصیلی) و پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی را نشان داد که بین سطح درآمد و پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی رابطه ی مثبت وجود دارد. به بیان دیگر با افزایش سطح درآمد خانواده ها نگرش نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی مثبت تر می شود.

۳- پرسش سوم پژوهش این بود که " آیا بین نظر اقشار گوناگون زنان شهر کازرون نسبت به پیامد اقتصادی تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی تفاوت وجود دارد؟ ". نتایج نشان داد که بین نگرش زنان مجرد، متأهل، نامزد و بیوه ی شهر کازرون نسبت به پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی تفاوت معنی داری وجود ندارد، اما در بعد پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی در نگرش بین زنان خانه دار و زنان با مشاغل دولتی تفاوت وجود دارد و این تفاوت در مورد زنان با مشاغل دولتی مثبت تر بوده است. این یافته نشان می دهد که پیامدهای اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی بر نگرش

تمامی اقشار زنان شهر کازرون رسوخ کرده است و گویای ضریب نفوذ و عملکرد دانشگاه آزاد اسلامی بر نگرش آنان است.

سیاسگزاری

در ترجمه ی چکیده ی انگلیسی سرکار خانم تهمینه ی تورانی، کارشناس ارشد زبان انگلیسی واحد کازرون، ما را یاری نموده اند. بدین وسیله از ایشان سپاسگزاری می شود.

منابع

- ۱- احمدی، ف. و عالیشوندی، س. ۱۳۸۷ گسترش کارآفرینی میان زنان، سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان، معاونت امور اقتصادی.
- ۲- اخوان بهبهانی، ع. ۱۳۸۳ توسعه ی انسانی در ایران؛ ۵ پله بالاتر. منبع: سایت های خبری - جام جم آن لاین - تاریخ شمسی نشر ۱۳۸۳/۰۵/۱۲.
- ۳- بوذری، سیما (۱۳۸۰) جایگاه زنان در آموزش عالیاز دیدگاه آمار، توسعه ی مشارکت زنان در آموزش عالی، دفتر مطالعات و برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی: معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات فن آوری.
- ۴- بیانیه ی جمعی از تشکل های زنان به مناسبت سی امین سال پیروزی انقلاب اسلامی، دوشنبه ۱۸ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در سایت اینترنتی:
http://www.iran-zanan.com/point_of_view/cat_7/000145.php
- ۵- توسلی، غ. ۱۳۷۵. جامعه شناسی کار و شغل، تهران: انتشارات سمت.
- ۶- حسینی لرگانی، س. م. (۱۳۸۶) زنان و توسعه، مجله ی الکترونیکی نامه ی آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، قابل دسترسی در سایت اینترنتی:
www.NAMEH.IRPHE.IR
- ۷- جاسبی، ع. ۱۳۷۹ حدیث آفرینش، روایتی تاریخی از ایجاد رشد و بالندگی دانشگاه آزاد اسلامی، اداره کل اسناد و مدارک دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۸- جعفرزاد، ا. و اسفیدانی، م. ر. ۱۳۸۴ وضعیت زنان در اشتغال و مدیریت: مطالعه ی موردی ایران، فصلنامه ی مطالعات زنان، ۳، ۷، ۷۷ - ۱۰۳.
- ۹- حسن زاده، ر. ۱۳۸۵ بررسی عملکرد دانشگاه آزاد اسلامی بر مؤلفه های توسعه و رد مطالعه ی موردی پیشرفت زنان، مجموعه مقالات همایش منطقه ای بررسی ربع قرن عملکرد دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز با همکاری واحد های دزفول و ماهشهر، ۶۱-۴۵.
- ۱۰- داورپناه، پ. ۱۳۸۷. اشتغال زنان در ایران، ۲ صفحه قابل دسترسی در:
<http://davarpanahp.blogfa.com/post.363.aspx>

ERROR: syntaxerror
OFFENDING COMMAND: --nostringval--

STACK:

```
(  
F:\???? ???? ??????\?????? ???? ?? ???? ??? ?????? ?? ?????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ????  
)  
/File  
[0 0 0 ]  
/Border  
/Launch  
/Action  
[3596 3118 1173 3210 ]  
/Rect  
-mark-
```